

dr Wiesława Załoga

Wojskowa Akademia Techniczna
ORCID 0000-0001-7758-0187

dr Robert Zakrzewski

Akademia Sztuki Wojennej
ORCID 0000-0002-4019-9048

WYBRANE ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA

SELECTED THREATS TO STATE SECURITY

Streszczenie

W opracowaniu pod tytułem *Wybrane zagrożenia bezpieczeństwa państwa* przedstawiono, jak ważne jest funkcjonowanie jednostki czy organizacji kiedy jest zapewnione bezpieczeństwo.

Od wielu wieków zauważane były także potrzeby w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa obywateli oraz bezpieczeństwa państwa, a nauki o bezpieczeństwie dostosowują swoje badania zarówno do podmiotów czyli obiektów bezpieczeństwa i ich zagrożeń, jak też do przedmiotów bezpieczeństwa. Ponadto wiele artykułów Konstytucji RP, traktuje zapewnienie bezpieczeństwa jako obowiązek najwyższej rangi zapewniając bezpieczeństwo przyszłym pokoleniom (bezpieczeństwo ekologiczne). Wśród wybranych zagrożeń o charakterze społecznym szczególnie groźne są również: samobójstwa, skłonność do agresji i autoagresji, uzależnienia, choroby (takie jak epidemie i pandemie), które obecne doświadczmy a zaburzenia psychiczne im towarzyszą. Podkreślono również, że oddziaływanie wszystkich zagrożeń na bezpieczeństwo państwa i obywatela jest bardzo duże, dlatego też trzeba im zapobiegać.

Słowa kluczowe: analfabetyzm, bezpieczeństwo, charakter, ekologiczne, zagrożenia

Abstract

The study entitled *Selected threats to state security* shows how important the functioning of an individual or organization is when security is ensured.

For many centuries, the needs to ensure the security of citizens and the state security have also been noticed, and security science adjusts its research to both entities, i.e. security objects and their threats, as well as security objects. Moreover, many articles of the Constitution of the Republic of Poland treat ensuring safety as a duty of the highest rank, ensuring safety for future generations (ecological safety). Among the selected social threats, the following are also particularly dangerous: suicides, a tendency to aggression and self-aggression, addictions, diseases (such as epidemics and pandemics) that we

experience today and mental disorders that accompany them. It was also emphasized that the impact of all threats on the security of the state and the citizen is very large, and therefore they must be prevented.

Keywords: illiteracy, safety, nature, ecological, threats

Wstęp

Zainteresowanie tematem bezpieczeństwa i jego zagrożeniami występowało już od starożytności. W swej istocie bezpieczeństwo wiązało się od zawsze z podstawowym funkcjonowaniem państwa i stanowiło jeden z jego elementów¹. Zagadnieniem bezpieczeństwa zajmował się zarówno Platon, jak i Arystoteles, którzy również podkreślali, że bezpieczeństwo jest istotną częścią polityki państwa i nie może być oderwane od poczucia bezpieczeństwa poszczególnego obywatela². Od wielu wieków zauważane były także potrzeby w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa obywateli oraz bezpieczeństwa państwa, a nauki o bezpieczeństwie dostosowują swoje badania zarówno do podmiotów czyli obiektów bezpieczeństwa i ich zagrożeń, jak też do przedmiotów bezpieczeństwa³. Ponadto wiele artykułów Konstytucji RP⁴, traktuje zapewnienie bezpieczeństwa jako obowiązek najwyższej rangi. Dlatego też bezpieczeństwo publiczne skierowane jest na zaspokajanie podstawowych potrzeb społeczeństwa oraz eliminacji zagrożeń zewnętrznych i wewnętrznych państwa⁵. Dodać trzeba, że system bezpieczeństwa publicznego państwa oparty jest na działalności administracji rządowej oraz administracji samorządowej, ale także prywatnej przedsiębiorczości⁶.

Zagrożenia bezpieczeństwa

Zagrożenia stanowią podstawową i pierwotną kategorię bezpieczeństwa narodowego. Dlatego też określenie ich współczesnego charakteru jest podstawowym krokiem w procesie tworzenia bezpieczeństwa społecznego i narodowego. Jednakże obraz współczesnych zagrożeń będzie niepełny bez równoczesnego rozpatrzenia i rozszerzenia wielu definicji i systemu bezpieczeństwa, gdyż właśnie ten stan może osłabiać zagrożenia lub spowodować, że społeczeństwo może być bezbronne wobec zagrożeń, a nawet być samym w sobie zagrożeniem.

---

¹ W. Gizicki, *Polityczne uwarunkowania bezpieczeństwa europejskiego*, Wyd. A. Marszałek, Toruń 2008, s.19.

² R. Rosa, *Dialektyka bezpieczeństwa, wojny i pokoju*, Warszawa 2003, s. 14.

³ K. Jałoszyński, B. Wiśniewski, T. Wojtuszek (red.), *Współczesne postrzeganie bezpieczeństwa*, Wyższa Szkoła Administracji, Bielsko-Biała 2007, s. 284.

⁴ Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483, z późn zm.).

⁵ A. Urban, *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych*, Wyd. Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009, s. 13.

⁶ R. Rojek, *Bezpieczeństwo publiczne w Polsce - wnioski z badań*, Wyd. AON, Warszawa 2010, s. 9.

W sensie etymologicznym pojęcie „bezpieczeństwo” wywodzi się od łacińskiego *securitas*. W czasach rzymskich oznaczało polityczną stabilność. Początkowo odnosiło się głównie do wnętrza państwa. Z czasem zostało zdominowane przez funkcje ochronne przed przemocą zewnętrzną. W czasach państw narodowych, a zwłaszcza w XX wieku, który w swoisty sposób „wylansował” to pojęcie, bezpieczeństwo w coraz szerszym zakresie zaczęto wiązać z polityką zagraniczną i realizacją bezpieczeństwa narodowego. Takie rozumienie nie wyczerpuje całej złożoności i obfitości treści, która się za nim kryje⁷.

Słownik języka polskiego identyfikuje bezpieczeństwo z pewnością, zabezpieczeniem i wskazuje, że oznacza ono brak zagrożenia oraz ochronę przed nim⁸. Natomiast w literaturze angielskiej bezpieczeństwo definiuje się jako zespół uwarunkowań chroniących przed zagrożeniem. Dodaje, iż oznacza ono pewność, ufność, wolność od zagrożeń i strachu. Jest identyczne z pewnością i brakiem zagrożenia fizycznego albo ochroną przed nim. Brak zagrożenia i bezpieczeństwo jest określonym składnikiem struktury człowieka i pewnym stanem o ściśle humanistycznym podłożu. Zgodnie z Ryszardem Jakubczakiem bezpieczeństwo jest osadzone zdecydowanie na płaszczyźnie antropocentrycznej, a personalizm stoi właśnie u źródeł bezpieczeństwa⁹. Bezpieczeństwo jako proces oznacza ciągłą działalność jednostek, społeczności lokalnych, państw czy organizacji międzynarodowych w tworzeniu pożądanego stanu bezpieczeństwa – stanu braku zagrożenia. Ponadto każdy aspekt życia ludzkiego można rozpatrywać w znaczeniu jego bezpieczeństwa¹⁰.

Powyższe definicje w sposób wieloznaczny określają istotę bezpieczeństwa jako zjawiska społecznego. Zamiennie natomiast obrazują jego aspekty subiektywne lub obiektywne, odwołując się do poczucia zagrożeń bądź też ich realnego występowania. Z całą pewnością dla każdego z nas bezpieczeństwo kojarzy się jako wolność od **zagrożeń**. **Zdaniem** Józefa Marczała stan ten można osiągnąć między innymi poprzez ochronę i obronę przed zagrożeniami życia i zdrowia oraz bytu jednostki¹¹.

Ponieważ „stan” bezpieczeństwa jest niemierzalny, dlatego też istotną kwestią w zapewnieniu bezpieczeństwa jest jego postrzeganie przez społeczeństwo, które w ujęciu szwajcarskiego politologa D. Freia ma następujące postacie:

- stan braku bezpieczeństwa - wówczas, gdy występuje duże rzeczywiste zagrożenie, a postrzeganie tego zagrożenia jest prawidłowe;
- stan obsesji występuje wtedy, gdy nieznaczne zagrożenie jest postrzegane jako duże;

⁷ M. Pietraś, *Antropogenetyczne uwarunkowania bezpieczeństwa ekologicznego* [w:] A. Papuziński, *Decentralizacja-regionalizacja-ekologia*, Wydawnictwo Uczelniane WSP, Bydgoszcz 1999, s. 112.

⁸ *Słownik Języka polskiego*, PWN, Warszawa 2008, t 1, s.167.

⁹ R. Jakubczak, *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku. Wyzwania i strategie*, wyd. Bellona, Warszawa 2006, s. 12-13.

¹⁰ M. Malec, *Percepcja bezpieczeństwa: definicje, wymiary, paradygmaty*, wyd. MON, Warszawa 2006, s. 5.

¹¹ J. Marczak, *Spółeczeństwo w tworzeniu bezpieczeństwa narodowego*, [w:] *Podstawy bezpieczeństwa narodowego Polski w erze globalizacji*, Wyd. AON, Warszawa 2008, s. 104.

- stan fałszywego bezpieczeństwa ma miejsce wówczas, gdy zagrożenie jest poważne, a postrzegane bywa jako niewielkie;
- stan bezpieczeństwa występuje wtedy, gdy zagrożenie zewnętrzne jest nieznaczne, a jego postrzeganie prawidłowe¹².

Dodać trzeba, że **używając określenia „bezpieczeństwo”** nierozłącznie myślimy o „zagrożeniu” i „ryzyku”. Słowo zagrożenie jest powszechnie używanym terminem i nie ma jednoznacznego określenia tego pojęcia. Można rozumieć je jako zagrożenie konkretnego podmiotu, zjawiska, obszaru egzystencji jednostki oraz społecznych grup. Zagrożenie mogą powodować ludzie, czynniki natury, czynniki industrializacji¹³.

Przyjmuje się, że poczucie bezpieczeństwa określane jest zarówno przez czynniki obiektywne i wymierne, jak i czynniki subiektywne, trudno wymierne i nie zawsze racjonalne. Równocześnie rola tych drugich bywa równie ważna jak pierwszych, a niekiedy nawet większa, bowiem przeświadczenie o zagrożeniu jest impulsem działania co najmniej równie silnym, jak zagrożenie realne, chociaż dosyć często bywa niedoceniane. Czynniki generujące zagrożenia bezpieczeństwa ludności można podzielić z uwzględnieniem na naturalne i cywilizacyjne¹⁴.

Zagrożenia cywilizacyjne można podzielić na: pożary i klęski krajobrazowe, skażenia chemiczne, katastrofy budowlane oraz katastrofy komunikacyjne. Do zagrożeń cywilizacyjnych należą: pożary, awarie chemiczne, katastrofy komunikacyjne, zagrożenia ekologiczne i antropogeniczne, katastrofy budowlane, katastrofy górnicze, awarie i wypadki radiacyjne, awarie i uszkodzenia infrastruktury technicznej, działania terrorystyczne, zagrożenia bezpieczeństwa publicznego itp. Do zagrożeń naturalnych należą: powódzie, silne wiatry i huragany, długotrwałe występowanie ekstremalnych temperatur, susze, intensywne opady i wyładowania atmosferyczne, wstrząsy sejsmiczne, zjawiska lodowe na rzekach, jeziorach i zbiornikach wodnych, epidemie chorób zakaźnych ludzi lub zwierząt, masowe występowanie szkodników: gryzoni, owadów itp. Ze względu na źródło (przyczynę) powstania zagrożenia, zagrożenia naturalne związane są z działaniami sił przyrody i mogą być przyczynami powstania katastrof naturalnych, a zagrożenia cywilizacyjne związane są z działalnością człowieka i mogą być przyczyną powstania katastrof i awarii technicznych¹⁵.

Mimo, że bezpieczeństwo jest ideą mającą zasadnicze znaczenie dla zrozumienia tej sfery stosunków społecznych, zawiera w sobie duży ładunek wieloznaczności. Istnieje także wiele koncepcji bezpieczeństwa: bezpieczeństwo narodowe, międzynarodowe, globalne lub zbiorowe, wspólne lub wszechstronne bezpieczeństwo. Zadaje się także pytanie: czy bezpieczeństwo jest zjawiskiem obiektywnym,

¹² Z. Stefanowicz, *Anatomia polityki międzynarodowej*, Toruń 1999, s. 187.

¹³ M. Lisiecki, *Bezpieczeństwo publiczne w ujęciu systemowym*, [w:] J. Widacki, J. Czapska, (red.) *Bezpieczny obywatel – bezpieczne państwo*, KUL, Lublin 1998, s. 94.

¹⁴ E. Kołodziński, *Zagrożenia bezpieczeństwa i organizacja. Przeciwdziałania ich skutkom*, IMGW, Warszawa 2002, s.8.

¹⁵ E. Kołodziński, J. Matela, T. Pietkiewicz, *Komputerowe wspomaganie zarządzania bezpieczeństwem cywilnym*, PPW INFOKART, Warszawa 2003, s.16.

czy też subiektywnym? Czy jest powiązane ze sferą psychiki i odczuć człowieka czy ma zdecydowanie innych charakter ?

Zważywszy, że zagrożenie państwa może mieć charakter polityczny, definiowane jest jako stan, w którym nasilają się działania zorganizowanych grup społecznych (politycznych) uniemożliwiających wypełnianie przez państwo jego głównych funkcji, a przez to osłabiające lub niweczące działania organów lub instytucji realizujących cele i interesy narodowe¹⁶. Tak sformułowany zakres tego rodzaju zagrożeń precyzuje ich pojmowanie w polityce rozumianej jako rządzenie i kierowanie sprawami państwa. Obejmuje zatem politykę wewnętrzną i zagraniczną państwa, a także politykę uprawianą na arenie międzynarodowej.

Tak duży obszar zainteresowania polityki państwa sprawia, że liczba i rozmiar tego typu zagrożeń dla państwa jest tutaj, w porównaniu do innych jego rodzajów, największy. Mogą one powstać w wyniku planowych i zorganizowanych manipulacji lub opóźnionych i zaniechanych działań, które prowadzą do obalenia legalnych władz, naruszenia racji stanu, interesów narodowych i praworządności czy podważenia pozycji międzynarodowej państwa.

Jak można wskazać, jeszcze w latach osiemdziesiątych A. A. Jordan i W. J. Taylor twierdzili, że bezpieczeństwo narodowe ma znaczenie znacznie szersze niż ochrona przed fizyczną przemocą. Oznacza ono także ochronę, różnymi środkami, żywotnych interesów politycznych i gospodarczych, których utrata mogłaby zagrażać istnieniu państwa i podstawowym jego wartościom. W kolejnych latach definicje bezpieczeństwa znacznie ewaluowały. Większość z nich szeroko podkreśla przedmiotowy zakres problematyki bezpieczeństwa. Jego zagrożenie upatrują nie tylko w zewnętrznym ataku militarnym lecz także w ograniczeniach procesów rozwoju życia.

Niektórzy autorzy tacy jak: M. Berkovitz i P. Bock twierdzili, że bezpieczeństwo narodowe może być definiowane jako zdolność narodu do ochrony jego wartości wewnętrznych przed zagrożeniami zewnętrznymi. Bezpieczeństwo państwa oraz obywateli to również stała gotowość określonych instytucji i organów państwowych do działania w dziedzinie obronności¹⁷.

Istotnym elementem, charakteryzującym pojęcie bezpieczeństwa w stosunkach międzynarodowych, są zagrożenia. Tym samym brak zagrożenia stanowi zasadniczy aspekt bezpieczeństwa. Wobec powyższego bezpieczeństwo można utożsamiać ze zdolnością przetrwania wobec egzystencjalnych zagrożeń¹⁸.

Zagrożenia więc z jednej strony, mają charakter subiektywny i dotyczą sfery świadomości jednostek, grup społecznych lub ośrodka decyzyjnego, który pewne zjawiska postrzega jako niekorzystne, niosące zagrożenia, a z drugiej strony mają one charakter obiektywny. Dotyczą zespołu uwarunkowań, które powodu-

¹⁶ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2002, s. 153.

¹⁷ S. Sulowski, *W poszukiwaniu definicji bezpieczeństwa wewnętrznego*, [w:] *Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego* 2009, nr 1, s. 4.

¹⁸ W. Multan, *Bezpieczeństwo międzynarodowe ery nuklearnej*, Agencja Wydawniczo-Reklamowa Format-AB, Warszawa 2001, s. 14.

ją stan niepewności oraz obaw podmiotów¹⁹. Wskazać należy, że w dotychczasowym rozumieniu zagrożenia bezpieczeństwa łączono je z celowym, świadomym działaniem jednych państw przeciw interesom istnienia, rozwoju, swobody działania, zachowania ładu politycznego itp. państw innych. Wymiar bezpieczeństwa personalnego i strukturalnego znajduje swoje odbicie również w filozofii bezpieczeństwa, która wskazuje na wiele refleksji o bezpieczeństwie, które odnosi się do godnego życia obywateli ich możliwości doskonalenia oraz rozwoju²⁰.

Współczesne zagrożenia bezpieczeństwa

Rozpatrując współczesne pojęcie zagrożeń bezpieczeństwa można stwierdzić, że jego zakres rozszerzył się w porównaniu do tradycyjnie utożsamianego zagrożenia związanego z groźbą ataku czy agresji. Z pojęciem bezpieczeństwa państwa i obywateli łączone jest również pojęcie jego ochrony, która oznacza również ochronę przed niebezpieczeństwem działań wojennych, katastrofami i przestępstwami oraz wielu innymi patologiami społecznymi oraz wszelkimi negatywnymi działaniami²¹.

Współczesne zagrożenia bezpieczeństwa można więc określić jako potencjalne lub istniejące zjawiska, sytuacje bądź działania godzące w wartości i interesy narodowe, stwarzające niebezpieczeństwo dla: życia i zdrowia, warunków bytu, mienia i środowiska oraz destrukcji czy destabilizacji organizacji życia społecznego i państwowego, a także zniweczenia lub osłabienia możliwości rozwoju.

Podkreślić można, że dawniej pojęcie zagrożeń bezpieczeństwa było definowane w ścisłym związku z przyjmowanym za priorytetowy, a nawet jedynym militarnym obszarem bezpieczeństwa narodowego. Obecnie trzeba brać pod uwagę także zasięg możliwych następstw i ocenę prawdopodobieństwa ich wystąpienia.

Z upływem czasu i różnymi katastrofalnymi wydarzeniami, zidentyfikowano nowe obszary bezpieczeństwa narodowego. Przykładem jest potwierdzona już współcześnie teza: współczesne bezpieczeństwo czy też obrona narodowa obejmują w coraz większym stopniu oprócz siły militarnej, zdolności ochrony i ratownictwa ludności, substancji materialnej i środowiska przed zagrożeniami niemilitarnymi. Są to te zagrożenia, które niosą dla współczesnych społeczeństw katastrofy i awarie techniczne, klęski żywiołowe oraz skażenie środowiska i są równe skutkom wojny²².

Podstawą wyjściową do określenia charakteru zagrożeń bezpieczeństwa jest ocena bezpieczeństwa, niewyobrażalnego rozwoju nauki i techniki, które całkowicie zmieniły życie i funkcjonowanie ludzkości. Niestety, postęp techniczny, przynosząc wielkie korzyści społeczeństwom, przyniósł równocześnie zagroże-

---

¹⁹ R. Zięba, *Pojęcie i istota bezpieczeństwa...* op.cit., s. 52.

²⁰ J. Świniarski, W. Chojnacki, *Filozofia bezpieczeństwa*, Wyd. AON, Warszawa 2004, s. 19.

²¹ T. Serafin, S. Parszowski, *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych. Programy prewencyjne w systemie bezpieczeństwa*, Wyd. DIFIN, Warszawa 2011, s. 34.

²² K. Sienkiewicz-Małyjurek, Z.T. Niczyporuk, *Bezpieczeństwo publiczne...* op.cit., s.112.

nia i nieszczęścia, których rozmiar i skutki przekroczyły wszelkie tragedie przeszłości. Ponadto nigdy wcześniej osiągnięcia naukowe nie były na taką skalę wykorzystywane do złych celów, jak np. do zbrodni.

Zakończenie zimnej wojny stworzyło potrzebę nowego pojmowania bezpieczeństwa, uwzględniającego radykalnie zmienione realia środowiska międzynarodowego i nowe zagrożenia. Od tego czasu dla wszystkich społeczeństw i narodów zmienił także charakter zagrożeń bezpieczeństwa oraz możliwości jego zapewniania. Stąd zjawiska i problemy niemilitarne, ale również ekologiczne, zostały integralnym elementem nowego, szerokiego rozumienia bezpieczeństwa²³.

Uwzględniając współczesne rozumienie bezpieczeństwa przyjmuje się, że zagrożeniem może być taki splot zdarzeń wewnętrznych lub w stosunkach międzynarodowych, w którym z dużym prawdopodobieństwem wiąże się utrata warunków do niezakłóconego bytu i rozwoju państwa bądź naruszenie lub utrata suwerenności państwa w wyniku zastosowania przemocy politycznej, psychologicznej, ekonomicznej czy militarnej itp.²⁴.

W innym ujęciu zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego stanowi działanie lub ciąg wydarzeń, które zagrażają drastycznie i w stosunkowo krótkim okresie jakości życia mieszkańców danego państwa lub niosą za sobą istotne zagrożenie ograniczenia możliwości dokonywania wyborów politycznych przez rząd państwa lub prywatne instytucje pozarządowe (osoby prywatne, grupy, korporacje) w ramach danego państwa²⁵.

Jest wiele typów i klasyfikacji zagrożeń. Jolanta Supińska dokonała klasyfikacji zagrożeń ze względu na: przyrodę, technikę, system społeczny, ekonomiczny i polityczny i ich uwarunkowania odnoszące się do konkretnych zachowań jednostek. Ponadto autorka jako zagrożenie zalicza zorganizowaną przemoc, wojny, zbrojne konflikty, represje, system prawny ograniczający wolność albo niepraworządność, ekonomiczną walkę o byt jednostki i rodziny²⁶.

Można dodać, że również przestępczość i różnego rodzaju patologie, które są zjawiskiem społecznym, mogą stanowić zagrożenie istniejącego bezpieczeństwa. Brunon Hołyst do najważniejszych zagrożeń bezpieczeństwa zalicza zagrożenie przestępczością zorganizowaną i funkcjonowanie w Polsce wysoko zorganizowanych grup o charakterze międzynarodowym.²⁷ Przystępczość jest zjawiskiem społecznym i może zawsze stanowić zagrożenie istniejącego bezpieczeństwa. Największym zagrożeniem dla **bezpieczeństwa państwa** jest jednak przestępczość międzynarodowa, która z uwagi na charakter działalności (przemyt ludzi, narkotyków, czy niebezpiecznych materiałów), oraz sposób działania może zdecydowanie spowodować zagrożenie dla całego społeczeństwa.

²³ M. Pietraś, *Bezpieczeństwo ekologiczne w Europie*, Wyd. UMCS, Lublin 2000, s. 5.

²⁴ S. Dworecki, *Zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, AON, Warszawa 1994, s. 61.

²⁵ J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, PWN, Warszawa 1996, s. 24.

²⁶ J. Supińska, *Dylematy polityki społecznej*, PWN, Warszawa 1991, s. 56 i n.

²⁷ B. Hołyst, *Współczesne problemy przestępczości zorganizowanej w Polsce*, [w:] B. Pastwa, J. Wojciechowska (red.), *Człowiek w obliczu prawa*, Impuls, Kraków 2008, s. 251.

Przechodząc do współczesnego postrzegania i określania zagrożenia bezpieczeństwa można stwierdzić, że powszechnie uznaje się tendencję do jego przedmiotowego poszerzenia. Szczególnie o te zagrożenia które dotyczą nowe płaszczyzny takie jak: ekonomiczną, naukowo-techniczną, ideologiczną, kulturową, społeczną i ekologiczną. Równocześnie z poszerzeniem zakresu przedmiotowego następuje poszerzenie przestrzennego postrzegania bezpieczeństwa, zauważa się, że na stan bezpieczeństwa jednostek, społeczności lokalnych i narodów coraz szerzej wpływają wydarzenia nie tylko w ich najbliższym otoczeniu, ale także w regionie, na kontynencie, a nawet na całym globie. Jednak wymiar osobowy bezpieczeństwa identyfikowany jest z subiektywnym poczuciem bezpieczeństwa. Obrazuje on stan **świadomości jednostki, jego poczucie tożsamości oraz strukturę zbiorowości. Dotyczy** zatem nie tylko konkretnej jednostki, ale także całych społeczeństw²⁸.

W dzisiejszych czasach dość istotnym zagrożeniem są zagrożenia informatyczne i związane z nimi bezpieczeństwo informacyjne oraz ochrona informacji. Bezpieczeństwo informacyjne, ze względu na coraz większy udział w transmisji, przechowywaniu i przetwarzaniu informacji środków technicznych, jest podatne na różne formy tzw. cyberzagrożeń, w tym tych związanych z działaniami terrorystycznymi. Informacja jako rzecz może być poddawana różnym operacjom, takim jak wytwarzanie, magazynowanie, przesyłanie, przetwarzanie, wymiana, kupno, sprzedaż itp. Można jej przypisać różne właściwości, a więc treść, formę, wielkość, wartość, użyteczność i wiele innych²⁹. Informacja może także służyć do sterowania procesami w zautomatyzowanych procesach wytwórczych i usługowych także o kluczowym znaczeniu dla gospodarki i społeczeństwa³⁰.

Pojęcie bezpieczeństwa informacyjnego można przybliżyć poprzez identyfikację następujących obszarów zagrożeń, wśród których wymienia się zarówno zagrożenia losowe, takie jak wszelkiego rodzaju klęski żywiołowe, katastrofy, wypadki np. pożar budynku, w którym przechowywane są nośniki informacji, wpływające na stan bezpieczeństwa informacyjnego organizacji, tradycyjne zagrożenia informacyjne - szpiegostwo, działalność dywersyjna lub sabotażowa ukierunkowana na zdobycie informacji, ofensywną dezinformację prowadzoną przez inne osoby, podmioty lub organizacje oraz zagrożenia technologiczne, które są związane z gromadzeniem, przechowywaniem, przetwarzaniem, przekazywaniem informacji w sieciach teleinformatycznych. Do takich zagrożeń zaliczamy: przestępstwa komputerowe, cyberterrorizm i walkę informacyjną, a także zagrożenia wynikające z niedostatecznych rozwiązań organizacyjnych i strukturalnych³¹.

---

²⁸ T. Szczurek (red.), *Zagadnienie bezpieczeństwa w problematyce charakteru narodowego Polaków*, WAT, Warszawa 2009, s. 39.

²⁹ B. Stefanowicz, *Informacja jako zasób strategiczny*, [w:] *Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa* 2004 nr 7, s.11-21.

³⁰ K. Liderman, *Bezpieczeństwo informacyjne*, PWN, Warszawa 2012, s.17.

³¹ M. Kuta, *Polityka bezpieczeństwa informacji w przedsiębiorstwie aspekty praktyczne*, [w:] R. Borowiecki, M. Kwieciński, *Monitorowanie otoczenia, przepływ i bezpieczeństwo informacji. W stronę integralności przedsiębiorstwa*, Zakamycze, Kraków 2003, s. 268.

Inna klasyfikacja zespołu CERT Polska dzieli te zagrożenia na: złośliwe oprogramowanie, gromadzenie informacji, próby włamań, atak na dostępność zasobów i bezpieczeństwo informacji: nieuprawniony dostęp, nieuprawniona zmiana, oszustwa komputerowe i kradzież tożsamości, naruszenie praw autorskich, oraz nieuprawnione wykorzystanie zasobów³².

Zagrożeniem są potencjalne działania człowieka lub też zaniechanie takich działań, albo sił wyższych, dotyczące bezpośrednio zasobu informatycznego lub organizacji procesu przetwarzania informacji i mogące spowodować, w zależności od konkretnego atrybutu bezpieczeństwa: tajności, integralności lub dostępności, straty proporcjonalne do wagi procesu krytycznego, wspieranego przez ten proces i wykorzystywane w nim zasoby³³.

Zagrożenia bezpieczeństwa informacji

Wzrost znaczenia informacji oraz ich przetwarzania spowodował problem w zapewnieniu wystarczającego bezpieczeństwa w utrzymywaniu ich przed osobami postronnymi. Bezpieczeństwo informacyjne jest podstawą szeroko rozumianego bezpieczeństwa obejmującego bezpieczeństwo militarne, finansowe, gospodarcze, socjalne itd. zarówno w skali globalnej, jak i pojedynczych państw³⁴. Bez zapewnienia bezpieczeństwa informacyjnego osiągnięcie innego rodzaju bezpieczeństwa jest skazane na niepowodzenie. Zatem bezpieczeństwo informacyjne oznacza uzasadnione zaufanie podmiotu do jakości i dostępności pozyskiwanej oraz wykorzystywanej informacji³⁵.

Ze względu na znaczenie dla użytkownika wszystkie wykorzystywane informacje, można podzielić na wrażliwe i niewrażliwe mogą być w określone w kategorii tajne lub poufne. Informacje wrażliwe dla określonego podmiotu to te, które mogą zostać wykorzystane przeciwko jego interesom poprzez ujawnienie, uniedostępnienie oraz zmanipulowanie. Wrażliwe są te wszystkie informacje, które muszą być chronione, bo tak nakazują obowiązujące przepisy prawne (np. ustawa o ochronie danych osobowych), oraz takie, których nakaz ochrony nie jest zawarty w żadnych regulacjach prawnych, a które organizacjom wytwarzającym je i przetwarzającym są zwykle wskazywane przez kompetentne organy, np. służby ochrony państwa, wewnętrzne komórki bezpieczeństwa w danej organizacji, pełnomocnika ds. bezpieczeństwa informacji. Takimi informacjami mogą być też dane same w sobie niewrażliwe, ale które stają się takimi w powiązaniu z innymi

³² M. Ludwiszewski, *Monitoring stanu bezpieczeństwa teleinformatycznego państwa* [w:] M. Madej, M. Terlikowski (red.), *Bezpieczeństwo teleinformatyczne państwa*, wyd. Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2009, s. 128.

³³ A.E. Patkowski, *Zagrożenia dla bezpieczeństwa informacji przetwarzanej w systemach teleinformatycznych*, AT, Warszawa 2005, s.71.

³⁴ Z. Nowakowski, H. Szafran, R. Szafran, *Bezpieczeństwo w XXI wieku. Strategie bezpieczeństwa narodowego Polski i wybranych państw*, RS DRUK, Rzeszów 2009, s. 19.

³⁵ L.F. Korzeniowski, *Securitologia. Nauka o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych*, EAS, Kraków 2008, s. 30.

informacjami, pozwalając wyciągnąć prawidłowe wnioski np. o strategii rynkowej firmy itp. Informacjami wrażliwymi są też informacje dotyczące życia osobistego danej osoby, których ujawnienie mogłoby posłużyć do wywołania skandalu czy też do szantażowania osób, np. w celu ujawnienia przez nie innych informacji³⁶.

Zgodnie z art. 51 ust. 1 Konstytucji³⁷, informacje o jednostce bez określenia podstawy prawnej są zabronione. Konstytucja nakazuje także powstrzymanie się od działania wszystkich podmiotów, które nie mają podstawy prawnej do wejścia w posiadanie określonych danych. Nikt także nie może być obowiązany do ujawnienia informacji, jeśli nie przymusi go do tego norma zawarta w ustawie. Istnieje jedynie możliwość dobrowolnego ich udzielenia³⁸. Ustawa zasadnicza precyzuje więc fundamenty ochrony danych osobowych w naszym kraju, delegując jednocześnie uprawnienia do tworzenia przepisów rangi niższej³⁹. Trzeba zaznaczyć, że polityka bezpieczeństwa informacji jest zbiorem zasad i procedur obowiązujących zarówno przy zbieraniu, jak i przetwarzaniu i wykorzystaniu informacji. Dotyczy ona całego procesu korzystania z informacji, niezależnie od sposobu jej gromadzenia i przetwarzania. Ponadto procedury zabezpieczania informacji obejmują systemy klasyczne (papierowe) znane, wypracowane i stosowane regulaminy oraz systemy komputerowe⁴⁰.

Zagrożeniami bezpieczeństwa informacji są przede wszystkim naruszenia norm prawnych określonych w ustawach oraz niektóre przestępstwa komputerowe. Wskazać można, że również w ustawie kodeks karny⁴¹ można znaleźć wiele przestępstw zawartych w kilku rozdziałach. Dużą grupę zagrożeń stanowią przestępstwa internetowe. Są to czyny, których dopuszczają się osoby wykorzystujące swoje umiejętności w celu uzyskania nieuprawnionego dostępu do systemów komputerowych i zasobów informacyjnych, a które potrafią zdobyć nieuprawnione dane poprzez przełamanie elektronicznych zabezpieczeń systemów komputerowych⁴².

Nowopowstałe zagrożenia niemilitarne stanowią zagrożenie dla bytu i rozwoju społeczeństw we wszystkich sferach ich pokojowej aktywności oraz mogą prowadzić do powstawania sytuacji kryzysowych. Do tego typu zagrożeń najczęściej zalicza się także: klęski żywiołowe - katastrofy naturalne wywołane siłami natury lub działaniami człowieka, katastrofy techniczne, awarie techniczne wywołujące znaczące skutki społeczne, ekologiczne, gospodarcze (np. awaria systemu energetycznego, elektrowni jądrowej, zapory wodnej) itp.; zagrożenia wywoływane przez niekorzystne zjawiska społeczne, ekonomiczne, religijne⁴³.

³⁶ K. Liderman, *Bezpieczeństwo informacyjne...* op.cit., s. 21.

³⁷ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U.1997, nr 78, poz. 483).

³⁸ M. Jabłoński, K. Wygoda, *Dostęp o informacji i jego granice*, wyd. UW, Wrocław 2002, s. 21.

³⁹ R. Szołowski, *Ochrona danych osobowych - komentarz do ustawy*, Wyd. C.H. Beck, Zielona Góra 2000, s. 7.

⁴⁰ Z. Suski, *Polityka bezpieczeństwa informacji*, Oficyna Wolters Kluwer Business, Warszawa 2009, s. 6.

⁴¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku. Kodeks karny (Dz.U. 1997, nr 88, poz. 553. Z późn zm.).

⁴² A. Bógdał-Brzezińska, M.F. Gawrycki, *Cyberterrorizm. I problemy bezpieczeństwa informacyjnego we współczesnym świecie*, Warszawa 2003, s. 54.

⁴³ J. Rajchel, E. Zabłocki, *Siły powietrzne w sojusznym systemie obronnym*, Wyd. Wyższej Szkoły Sił Powietrznych, Dęblin 2009, s.56.

Trzeba zaznaczyć, że podstawowym źródłem zagrożenia były początkowo wyłącznie siły przyrody. Powodowały one takie zagrożenia jak powódzie, trzęsienia ziemi, pożary, uderzenia piorunów, wybuchy wulkanów i inne kataklizmy, wobec których zarówno wcześniej jak i teraz współczesny człowiek jest w dużej mierze bezbronny. Szybki rozwój technologiczny i ekonomiczny, zwiększający się zakres globalizacji, zanik tradycyjnych granic, to niektóre z wielu czynników powodujących wzrost zagrożeń bezpieczeństwa cywilnego. Optymistycznym jest to, że w miarę jak pojawiają się nowe rodzaje zagrożenia, ludzkość potrafi przeciwstawić się im, tworząc nowe, lub doskonaląc stare, sposoby, metody i organizacje zabezpieczania się przed nimi⁴⁴.

Warto także zwrócić uwagę na zagrożenie ekologiczne bezpieczeństwa. Odnosi się ono do funkcjonowania żywej przyrody oraz warunków życia człowieka w tym środowisku czyli trwałego rozwoju narodu. Zagrożenie to może wywołać działalność człowieka (antropomorficzne) i czynniki naturalne (nieantropomorficzne). Definiowane jest jako rodzaj zagrożenia, w wyniku którego może nastąpić niebezpieczeństwo dla istot żywych, na skutek zmiany środowiska naturalnego. Do zdarzeń tego typu możemy zaliczyć: niekontrolowaną eksploatację zasobów naturalnych (wyrąb lasów, nadmierne odłowy zwierząt, rabunkowe wydobywanie kopalin), masowe zanieczyszczanie wody, powietrza, gleby, brak gospodarki odpadami komunalnymi, przemysłowymi i nuklearnymi, stosowanie niebezpiecznych technologii przemysłowych prowadzących do zmian w atmosferze (likwidacja powłoki ozonowej, ocieplanie klimatu, wzrost emisji promieniowania ultrafioletowego), katastrofy naturalne i przemysłowe, naruszenie stosunków wodnych w środowisku (odwracanie biegu rzek, brak racjonalnej gospodarki leśnej) prowadzące do erozji gleb, osuwisk i pustynnienia terenów, chaotyczną urbanizację, próby nuklearne i nowych typów broni (np. geofizyczna, meteorologiczna). Gołębiewski zaznacza, że bezpieczeństwo współzależy od zagrożenia i zdecydowanie wskazuje na rozwój i pewność przyszłości obywateli⁴⁵.

Zagrożenia ekologiczne

Do podstawowych cech określających specyfikę zagrożeń ekologicznych należy ich antropogenetyczny i nieintencyjny charakter. Oznacza to, iż są ubocznym, niezamierzonym skutkiem działalności ludzkiej. Zagrożenia ekologiczne są poniekąd skutkiem ubocznym działalności człowieka, wyjątek stanowi świadome stosowanie technik modyfikacji środowiska. Kolejną cechą jest różnorodność, złożoność oraz zróżnicowany zasięg przestrzenny oraz dynamizm i podleganie ewolucji. Oznacza to ciągły rozwój zagrożeń, pojawienie się obok „tradycyjnych” takich, jak np. zanieczyszczenie wód, nowych, związanych np. polami elektromagnetycz-

⁴⁴ E. Kołodziński, *Zagrożenia bezpieczeństwa i organizacja. Przeciwdziałania ich skutkom*, AON, Warszawa 2002, s.7.

⁴⁵ J. Gołębiewski J, *Edukacja dla bezpieczeństwa*, [w:] *Edukacja dla bezpieczeństwa*, Warszawa, nr 1/2001.

nymi (radiacjami, mikrofałami). Ponadto wprowadzenie do stosunków społecznych nowego rodzaju zależności przyczynowo-skutkowych, powoduje tzw. efekt skutków odłożony w czasie. Oznacza to brak pewności, że znamy wszystkie objawy zidentyfikowanych już zagrożeń ekologicznych, które do stosunków społecznych oprowadzają możliwość zmian nagłych, zaskakujących społeczność międzynarodową⁴⁶.

Dodać można, że zagrożenia ekologiczne cechuje współzależność poszczególnych zagrożeń ekologicznych. Oznacza to, że zagrożenia ekologiczne są ze sobą powiązane, wzajemnie warunkują swoje funkcjonowanie i wymagają zintegrowanych rozwiązań⁴⁷. Największe źródło zagrożeń stanowią zakłady przemysłowe oraz obiekty przerabiające i magazynujące TSP (Toksyczne Środki Przemysłowe). Postęp gospodarczy i rozwój nowoczesnych technologii przemysłowych sprawia, że zagrożenie zarówno chemiczne, jak i pożarowe, techniczne oraz ekologiczne coraz bardziej wzrasta. Ponadto co roku zwiększa się ilość emitowanych niebezpiecznych substancji chemicznych, a także są one przechowywane oraz wytwarzane w niektórych zakładach przemysłowych. Zauważa się także szkodliwe działanie transportu na drogach i trasach kolejowych. Ponadto ukształtowany przez wieki specyficzny sposób przetwarzania zasobów naturalnych uczynił z wielu terenów kraju obszar intensywnej produkcji rolnej, niosącej ze sobą znaczne obciążenia środowiska naturalnego. W wielu przypadkach obciążenia te stanowią bezpośrednie zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi.

Przez zagrożenie ekologiczne należy rozumieć takie zmiany w środowisku naturalnym spowodowane jego fizycznymi, chemicznymi bądź biologicznymi właściwościami oraz działalnością człowieka, które mogą prowadzić do zahamowania rozwoju społeczno-gospodarczego, a nawet zagrozić przetrwaniu cywilizacji ludzkiej jako całości⁴⁸.

W powyższej definicji wyodrębnić można trzy następujące elementy: po pierwsze, zmianę stanu środowiska naturalnego; po drugie, siłę sprawczą tych zmian, tj. działanie sił natury oraz aktywność ludzką. Często podkreśla się, że przekształcenie środowiska naturalnego przez człowieka odbywa się w bardzo szybkim tempie w porównaniu z przebiegiem procesów naturalnych⁴⁹. Punktem odniesienia, czyli wartości społecznej jest np. rozwój. Zagrożenia ekologiczne, będące skutkiem z jednej strony działań człowieka, z drugiej naturalnych zmian klimatycznych, prowadzą do pogarszania się warunków życia ludności, a w perspektywie mogą stanowić zagrożenia dla przetrwania ludzkości.

Ze względu na charakter zagrożeń przekraczających granice państw, a nawet kontynentów, konieczna jest bliska współpraca w zakresie troski o bezpieczeństwo

⁴⁶ Z. Cziomer, *Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku*, Wybrane Problemy, Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2010, s. 183.

⁴⁷ M. Pietraś, *Bezpieczeństwo ekologiczne w Europie*, Wyd. UMCS, Lublin 2000, s. 63.

⁴⁸ B. Molo, *Rozwiązywanie problemów globalnych na przykładzie ochrony środowiska* [w:] Z. Cziomer, *Bezpieczeństwo międzynarodowe ...op.cit.*, s. 181-182.

⁴⁹ E. Mazur, *Zagrożenia środowiska przyrodniczego a ekonomiczno-prawne aspekty jego ochrony*, Wyd. Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2000, s. 14.

ekologiczne. Rozumie się je jako stan stosunków społecznych, w tym treści, form i sposobów organizacji stosunków międzynarodowych, który nie tylko ogranicza i eliminuje zagrożenia ekologiczne, lecz także promuje pozytywne działania, umożliwiając realizację wartości istotnych dla istnienia i rozwoju narodów i państw⁵⁰. Liczba zagrożeń stale wzrasta i można je pogrupować wg skali oddziaływania.

Zaznacza się, że zjawisko bezpieczeństwa jest zjawiskiem wyłącznie subiektywnym i dotyczy mniejszego lub większego stopnia poczucia bycia bezpiecznym. Ponadto bezpieczeństwo oznacza nieobecność zagrożeń dla istnienia jednostki. Na zjawisko bezpieczeństwa składają się więc dwa aspekty: po pierwsze, brak obiektywnie istniejących zagrożeń, po drugie, brak subiektywnych obaw, że takie zagrożenia istnieją lub mogą wystąpić. W tym kontekście brak bezpieczeństwa, wynikać może z obiektywnego stanu środowiska.⁵¹

Ponadto małe obiektywne zagrożenia mogą być postrzegane jako duże i prowadzić do swoistej obsesji braku bezpieczeństwa, a odwrotnie, duże zagrożenia mogą być postrzegane jako małe i prowadzić do fałszywego poczucia bezpieczeństwa.

Można dodać, że zjawisko społecznego wymiaru bezpieczeństwa jest istotne także z tego względu, że problemy społeczne, mogą mieć poważne reperkusje dla stosunków między państwami, a więc tradycyjnie ujmowanych problemów bezpieczeństwa.

Istotne znaczenie dla definiowania zjawiska bezpieczeństwa ma zakres wartości chronionych. Dotyczy tego, jakie zjawiska i wartości mają znaczenie podstawowe dla państw i narodów i powinny podlegać ochronie w ramach ich polityki bezpieczeństwa. W zakresie wartości chronionych wskazana jest tu ochrona fizyczna i terytorialna państwa, ochrona tożsamości narodu i jego instytucji a także jakość życia obywateli. Do zagrożeń społecznych bezpieczeństwa odnosi się wszystko to, co zagraża utratą życia i zdrowia, tożsamości narodowej i etnicznej poszczególnych społeczności oraz bezpieczeństwa socjalnego (cywilizacyjnego) i publicznego. Zagrożenie psychospołeczne to pewien stan świadomości społeczeństwa który objawia się takim stopniem nasilenia negatywnych oddziaływań i zjawisk, że zostają zachwiane egzystencjalne wartości oraz interesy narodu i państwa⁵².

Wyraźnie zaznacza się potrzeba przewyciężenia statycznego podejścia do bezpieczeństwa i ujmowania go w kategoriach dynamicznych oraz zwrócenie uwagi na globalny charakter niektórych zagrożeń jakimi są problemy ekologiczne. W tym kontekście istotne znaczenie ma sformułowanie definicji zagrożeń bezpieczeństwa oraz zakresu wartości chronionych, które powinny umożliwić zrozumienie złożoności współczesnych zagrożeń świata i odzwierciedlać zmiany zachodzące w środowisku międzynarodowym⁵³.

⁵⁰ Z. Cziomer, *Bezpieczeństwo międzynarodowe...op.cit.*, s. 28.

⁵¹ J. Kukułka, *Ekologiczna koncepcja ładu międzynarodowego*, [w:] *Stosunki międzynarodowe i polityka, państwa końca stulecia*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2005, s. 147.

⁵² *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON Warszawa 2002, s. 90.

⁵³ Z. Kamiński, *Bezpieczeństwo Polski na tle rozwoju sytuacji politycznej w Europie [w:] Raport o stanie bezpieczeństwa państwa- aspekty zewnętrzne*, PWN, Warszawa-Poznań 1993, s. 25.

Bezpieczeństwo ekologiczne jest częścią ogólnego bezpieczeństwa narodów i państw, oznaczając nie tylko brak zagrożeń ekologicznych, lecz także pewność ich życia i funkcjonowania w środowisku naturalnym. Podstawy zakreślonego obszaru badań dotyczącego zarządzania bezpieczeństwem ekologicznym obejmują poszukiwanie zależności między zmianami ekologicznymi i ich wpływem na bezpieczeństwo⁵⁴. Jest ono określane jako trwały i względnie trwały proces, który zmierza do osiągnięcia pożądanego stanu ekologicznego. Ma on na celu zabezpieczenie egzystencji wszystkich elementów ekosystemu, przy użyciu różnych środków. Ochrona środowiska to także obowiązek państwa w celu prowadzenia określonej polityki bezpieczeństwa ekologicznego zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju⁵⁵. Racjonalne zarządzanie bezpieczeństwem ekologicznym odnosi się zawsze do określonych warunków, przyrodniczych (zasobowych), demograficznych, technologicznych, ekonomicznych, sanitarno-zdrowotnych i innych. Ponadto zarządzanie tym bezpieczeństwem odnosi się również do racjonalnego użytkowania zasobów w sposób zapewniający trwały rozwój cywilizacji.

Innego rodzaju, ale równie istotne są zagrożenia ekonomiczne. Są to zagrożenia bezpieczeństwa, które dotyczą problematyki produkcji, wymiany i rozdziału różnych dóbr w państwie oraz racjonalnego nimi dysponowania dla pomnażania ogólnego dobrobytu. Często są one identyfikowane i utożsamiane jako zagrożenia gospodarcze. Obejmują finanse państwa, proces produkcji, handel i dostęp do surowców, w szczególności energetycznych. W poszczególnych przypadkach zagrożenie ekonomiczne państwa może urzeczywistniać się przez: niskie tempo rozwoju gospodarczego pogłębiające dysproporcję w rozwoju ekonomicznym w stosunku do innych państw, ograniczenie dostępu do rynku wewnętrznego innych państw, środków finansowych i zasobów naturalnych, utratę rynków zbytu, egoizm ekonomiczny rozwiniętych państw świata i międzynarodowych koncernów, niszczenie i zakłócanie pracy sieci informacyjnych, reglamentację lub ograniczanie dostępu do najnowszych technologii przez państwa rozwinięte, powstawanie stref głodu i ubóstwa, ograniczanie wydatków na badania naukowe i brak transferu osiągnięć naukowych do gospodarki, blokady gospodarcze i dyskryminację gospodarczą obecność w gospodarce międzynarodowych grup przestępczych, tworzenie warunków do „prania brudnych pieniędzy”, niestabilność finansową państwa i kryzys wydatków publicznych, brak i niski poziom nakładów na inwestycje oraz przestępczość gospodarczą i powstawanie „szarej strefy” gospodarki, jak też masowe bezrobocie, nadmierny import towarów prowadzący do nieopłacalności własnej produkcji i zmniejszenie zatrudnienia w kraju, spekulacje finansowe, brak mechanizmów konkurencji gospodarczej i nakręcanie koniunktury przez produkcję zbrojeniową⁵⁶.

Poważnym zagrożeniem bezpieczeństwa może być dywersyfikacja zaopatrzenia w nośniki energii, zwłaszcza ropę naftową i gaz ziemny, degradacja środowi-

---

⁵⁴ M. Pietraś, *Bezpieczeństwo ...op.cit.*, s. 6.

⁵⁵ R. Paczuski, *Ochrona środowiska, Zarys wykładu*, wyd. Branta, Bydgoszcz 2008, s. 128.

⁵⁶ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa... op. cit.*, s. 89.

ska naturalnego, awarie elektrowni atomowych i zakładów chemicznych, zanieczyszczenia atmosfery i wody, skażenie wody i gleby⁵⁷.

Zagrożenia bezpieczeństwa społecznego

Kolejno warto zwrócić uwagę na zagrożenia społeczne bezpieczeństwa. Są to w szczególności zagrożenia społeczno-kulturowe, psychospołeczne, kulturowe lub cywilizacyjne. Określenie zagrożenia społeczne zawiera w sobie wszystkie przypadki odnoszące się do niebezpieczeństwa utraty życia i zdrowia, tożsamości narodowej i etnicznej poszczególnych społeczności oraz bezpieczeństwa socjalnego i publicznego. Wynika to z wyróżnianych cech każdego społeczeństwa, jakim jest odrębność od innych zbiorowości, wzajemne oddziaływania pomiędzy jego członkami, wspólne terytorium, instytucje, sposób komunikowania warunków życia, podział pracy, normy i wzorce postępowania. Można zaliczyć do nich: naruszenie praw człowieka i podstawowych wolności uprzedzenia kulturowe i religijne oraz dyskryminację mniejszości etnicznych, kulturowych, religijnych i językowych, ograniczanie wolności mediów, nacjonalizm, ksenofobię, fundamentalizm religijny, patologie społeczne (przestępczość, terror, struktury mafijne, narkomanie, epidemie, prostytucję, alkoholizm, analfabetyzm, masowe bezrobocie, rodziny dysfunkcyjne), nadużycia wiedzy przeciwko ludzkości, dewaluację wartości ludzkich, zacieranie różnic między dobrem a złem, kult przemocy, brutalizację stosunków międzyludzkich, katastrofy i kataklizmy (klęski) prowadzące do naruszenia systemu społecznego, upadek systemu ochrony zdrowia ludności, kradzieże dóbr kultury, masowy import obcej kultury (kolonializm kulturowy innych państw), kryzysy demograficzne, ubożenie i głód dużych grup społecznych, degradację infrastruktury komunikacyjnej, mieszkaniowej i środków transportu. Wśród zagrożeń o charakterze społecznym szczególnie groźne są również: samobójstwa, skłonność do agresji i autoagresji, uzależnienia, choroby i zaburzenia psychiczne⁵⁸.

Podsumowanie

Podsumowując powyższe można stwierdzić, że oddziaływanie wszystkich zagrożeń na bezpieczeństwo państwa i obywatela jest bardzo duże. Współczesne zagrożenia zarówno militarne jak też społeczne, ekonomiczne i ekologiczne godzą w egzystencjalne i biologiczne podstawy trwania narodu i państwa. Zagrożenia

⁵⁷ P. Tyrała, *Bezpieczeństwo wewnętrzne...*op.cit.,s.126.

⁵⁸ M. Cieślarczyk, J. Kunikowski, K. Loranty, G. Wierzbicki, *Przygotowanie dzieci i młodzieży do działania w sytuacjach zagrożenia życia i zdrowia*, Wyd. Akademii Podlaskiej, Siedlce 2008, s.15.

te w istotny sposób wpływają na jakość i standard życia ludzi, a tym samym na poziom rozwoju cywilizacyjnego danego państwa⁵⁹.

Bezpieczeństwo jest więc pewnego rodzaju procesem równowagi między realnymi zagrożeniami a potencjalnymi możliwościami zwalczania tych zagrożeń. Tworzenie się nowych zagrożeń i ich wzrost powinien prowadzić do proporcjonalnego wzrostu potencjału przeciwdziałania tym zagrożeniom. Oznacza to potrzebę stałego monitorowania wszelkich zagrożeń i ciągłe doskonalenie możliwości obrony przez zagrożeniami oraz dostosowanie się do nowych wyzwań i nieprzewidywanych zagrożeń, które zawsze mogą nas zaskoczyć.

Literatura:

1. Borowiecki R., M. Kwieciński, *Monitorowanie otoczenia, przepływ i bezpieczeństwo informacji. W stronę integralności przedsiębiorstwa*, Zakamycze, Kraków 2003,
2. Bógdał-Brzezińska A., M.F. Gawrycki, *Cyberterroryzm i problemy bezpieczeństwa informacyjnego we współczesnym świecie*, Warszawa 2003,
3. Cieślarczyk M., J. Kunikowski, K. Loranty, G. Wierzbicki, *Przygotowanie dzieci i młodzieży do działania w sytuacjach zagrożenia życia i zdrowia*, Wyd. Akademii Podlaskiej, Siedlce 2008,
4. Cziomer Z., *Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku*, Wybrane Problemy, Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2010,
5. Dworecki S., *Zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, AON, Warszawa 1994,
6. Gizicki W., *Polityczne uwarunkowania bezpieczeństwa europejskiego*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2008, .
7. Gołębiowski J., *Edukacja dla bezpieczeństwa*, „Edukacja dla bezpieczeństwa”, Warszawa, 1/2001,
8. Jabłoński M., K. Wygoda, *Dostęp o informacji i jego granice*, wyd. UW, Wrocław 2002,
9. Jałoszyński K., B. Wiśniewski, T. Wojtuszek (red.), *Współczesne postrzeganie bezpieczeństwa*, Wyższa Szkoła Administracji, Bielsko- Biała 2007,
10. Kołodzinski E., J. Matela, T. Pietkiewicz, *Komputerowe wspomaganie zarządzania bezpieczeństwem cywilnym*, PPW INFOKART, Warszawa 2003,
11. Kołodziński E., *Zagrożenia bezpieczeństwa i organizacja. Przeciwdziałania ich skutkom*, AON, Warszawa 2002,
12. Korzeniowski L.F., *Securitologia. Nauka o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych*, EAS, Kraków 2008,
13. Krawczyk P., *Terroryzm lotniczy*, AON, Warszawa 2008,
14. Kukułka J., *Stosunki międzynarodowe i polityka państwa końca stulecia*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2005,
15. Liderman K., *Bezpieczeństwo informacyjne*, PWN, Warszawa 2012,
16. Liedel K., P. Piasecka, *Jak przetrwać w dobie zagrożeń terrorystycznych. Elementy edukacji antyterrorystycznej*, Trio, Collegium Civitas, Warszawa 2008,
17. Madej M., M. Terlikowski (red.), *Bezpieczeństwo teleinformatyczne państwa*, wyd. Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2009,
18. Madej M., *Zagrożenia asymetryczne bezpieczeństwa państw obszaru transatlantyckiego*, Wyd. Naukowe WNPiD UAM, Poznań 2009,

---

⁵⁹ W. J. Maliszewski (red), *Bezpieczeństwo człowieka i zbiorowości społecznych*, Wyd. Akademii Bydgoskiej, Bydgoszcz 2005, s. 85.

19. Malec M., *Percepcja bezpieczeństwa: definicje, wymiary, paradygmaty*, Wyd. MON, Warszawa 2006,
20. Marczak J., *Podstawy bezpieczeństwa narodowego Polski w erze globalizacji*, Wyd. AON, Warszawa 2008,
21. Mazur E., *Zagrożenia środowiska przyrodniczego a ekonomiczno-prawne aspekty jego ochrony*, Wyd. Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2000,
22. Nowakowski Z., H. Szafran, R. Szafran, *Bezpieczeństwo w XXI wieku. Strategie bezpieczeństwa narodowego Polski i wybranych państw*, RS DRUK, Rzeszów 2009,
23. Paczuski R., *Ochrona środowiska, Zarys wykładu*, wyd. Branta, Bydgoszcz 2008,
24. Pastwa B., J. Wojciechowska (red.), *Człowiek w obliczu prawa*, Impuls, Kraków 2008,
25. Patkowski A.E., *Zagrożenia dla bezpieczeństwa informacji przetwarzanej w systemach teleinformatycznych*, AT, Warszawa 2005,
26. Pietraś M., *Bezpieczeństwo ekologiczne w Europie*, Wyd. UMCS, Lublin 2000,
27. Rajchel J., E. Zabłocki, *Siły powietrzne w sojuszniczym systemie obronnym*, Wyd. Wyższej Szkoły Sił Powietrznych, Dęblin 2009,
28. Rojek R., *Bezpieczeństwo publiczne w Polsce - wnioski z badań*, Wyd. AON, Warszawa 2010,
29. Rosa R., *Dialektyka bezpieczeństwa, wojny i pokoju*, Warszawa 2003,
30. Serafin T., S. Parszowski, *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych. Programy prewencyjne w systemie bezpieczeństwa*, Wyd. DIFIN, Warszawa 2011,
31. Sienkiewicz-Małyjurek K., Z.T. Niczyporuk, *Bezpieczeństwo publiczne. Zarys problematyki*, Wyd. Politechniki Śląskiej, Gliwice 2010,
32. *Słownik Języka polskiego*, PWN, Warszawa 2008,
33. *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON Warszawa 2002,
34. Stańczyk J., *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, PWN, Warszawa 1996,
35. Stefanowicz B., *Informacja jako zasób strategiczny*, *Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa* 7/2004,
36. Sulowski S., *W poszukiwaniu definicji bezpieczeństwa wewnętrznego*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 1/ 2009,
37. Supińska J., *Dylematy polityki społecznej*, PWN, Warszawa 1991,
38. Suski Z., *Polityka bezpieczeństwa informacji*, Oficyna Wolters Kluwer Business, Warszawa 2009,
39. Szczurek T. (red.), *Zagadnienie bezpieczeństwa w problematyce charakteru narodowego Polaków*, WAT, Warszawa 2009,
40. Szołowski R., *Ochrona danych osobowych - komentarz do ustawy*, wyd. C.H. Beck, Zielona Góra 2000,
41. Świniarski, W. Chojnacki, *Filozofia bezpieczeństwa*, Wyd. AON, Warszawa 2004,
42. Tyrała P. (red.), *Zarządzanie bezpieczeństwem*, Kraków 2000,
43. Urban A., *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych*, Wyd. Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009, .
44. Wawrzyk P., *Bezpieczeństwo wewnętrzne Unii Europejskiej*, Wyd. Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009,
45. Wolanin J., *Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli. Ochrona ludności podczas pokoju*. Wyd. Danmar, Warszawa 2005,
46. Zięba R., *Pojęcie i istota bezpieczeństwa w stosunkach międzynarodowych*, *Sprawy międzynarodowe* 10/1989.

Źródła prawa:

47. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.(Dz.U.1997, nr 78, poz. 483).
48. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku. Kodeks karny (Dz.U. 1997, nr 88, poz. 553.z późn zm.).